

Recenzja

rozprawy doktorskiej kpt. lek. Pawła Klocka pt. Organizacja i działalność
Wojskowej Służby Zdrowia w VI Okręgu Korpusu Lwów w latach 1921 – 1939.

Opiniując dysertację Pana kpt. lek. Pawła Klocka, zgadzam się z motywacją
Autora uzasadniającą podjęcie ww. tematu, który stanowi ważne uzupełnienie
dotychczasowych badań w zakresie organizacji i działalności wojskowych służb
medycznych na ziemiach południowo-wschodniej Polski przed 1939 r.

Zgromadzoną do badanej problematyki bazę źródłową biblioteczną i
archiwalną należy uznać za wyczerpującą. W prezentowanej bibliografii na uwagę
zasługują zbiory archiwalne z Centralnego Archiwum Wojskowego, Archiwum Akt
Nowych, Narodowego Archiwum Cyfrowego w Warszawie, jak również z
Państwowego Archiwum we Lwowie oraz z Instytutu Polski i Muzeum im. gen.
Sikorskiego w Londynie. Staranną weryfikację archiwalną uzupełniają źródła
drukowane, opracowania, strony internetowe. W bogatej bazie źródłowej należało
uwzględnić ważne dla celów porównawczych opracowanie Ministerstwa Opieki
Społecznej „Dwadzieścia lat Publicznej służby Zdrowie 1918 – 1939” dotyczące
m.in. kwestii epidemiologicznych.

Konstrukcja pracy, jej układ chronologiczno-problemowy oraz metody
rozwiązywania badanych zagadnień zdecydowały o napisaniu interesującej,
liczącej 272 strony, monografii o organizacji i działalności wojskowej służby
zdrowia w Okręgu Lwowskim.

Wyniki analiz źródłowych prezentuje Autor w sześciu rozdziałach poprzedzonych
wstępem, wykazem skrótów, zakończonych wnioskami, podsumowaniem,
bibliografią, spisem tabel, fotografii, rycin i schematów.

Wprowadzeniem do określonej w tytule problematyki badawczej jest rozdział
1 charakteryzujący sposoby udzielania pomocy medycznej żołnierzom w
minionych okresach historycznych. W ocenie Doktoranta metody leczenia ulegały
zmianie wraz z postępowaniem nauk lekarskich.

Zmiany terytorialne, demograficzne, gospodarcze a przede wszystkim polityczne, jakie dokonywały się we Lwowie od momentu powstania miasta w XIII do I połowy XX wieku, decydowały o jego rozwoju.

Położenie strategiczne Lwowa, który w okresie zaborów pozostawał pod wpływami austriackimi zadecydowało, że zamieszkiwały w nim zróżnicowane kulturowo i wyznaniowo mniejszości narodowe.

Jak wynika z badań odzyskanie przez Polskę niepodległości w 1918 r. miało decydujące znaczenie w przywracaniu tożsamości narodowej zamieszkującej na kresach wschodnich ludności. Ważną rolę spełniały miasta uniwersyteckie Kraków i Lwów, wiodące ośrodki kultury i nauki na ziemiach polskich. Wydziały medyczne wymienionych Uczelni, wykształciły wielu znakomitych lekarzy, farmaceutów i weterynarzy zatrudnionych m.in. w wojskowych placówkach leczniczych.

Uzasadniając chronologię podjętego badania, Doktorant umiejscowił ją w dwóch istotnych dla wojskowej służby zdrowia okresach: w latach 1918 – 1921 pozostającej w gestii Dowództwa Okręgu Generalnego Lwów a po zmianach organizacyjnych i kadrowych od 1921 do 1939 podporządkowanej VI Okręgowi Korpusu Lwów.

W pierwszej ustalonej przez Autora cezurze, organizacja i działalność służb medycznych, koncentrowała się na udzielaniu pomocy rannym żołnierzom i ludności cywilnej podczas wojny polsko-bolszewickiej oraz na zwalczaniu nasilających się w tym okresie epidemii ostrych chorób zakaźnych m.in. czerwonki, duru brzuszego, cholery, ospy. Poważnym problemem epidemiologicznym były zachorowania na gruźlicę, choroby weneryczne, jaglicę.

Zdaniem Doktoranta nagminne występowanie ostrych i przewlekłych chorób zakaźnych, wynikało nie tylko z warunków sanitarnych, sytuacji bytowej i braku nawyków higienicznych, ale przede wszystkim z przemieszczania się ludności w czasie działań wojennych.

Skuteczność zwalczania epidemii zależała w znacznym stopniu od odpowiednio

zorganizowanych wojskowych centralnych i okręgowych jednostek przeciw-epidemicznych, punktów kontrolnych, kordonów sanitarnych sezonowych i stałych szpitali zakaźnych oraz od współpracy z państwowymi i samorządowymi instytucjami publicznej służby zdrowia i innymi w wielosektorowej strukturze opieki zdrowotnej zakładami leczniczymi.

Jak wynika z analiz źródłowych, reorganizacja wojskowych i weterynaryjnych służb medycznych po 1921 r. miała na celu dostosowanie ich do wykonywania zadań w okresie demobilizacji. Przejrzystość merytoryczna rozpatrywanych zagadnień w rozdziałach 3, 4 i 5, pozwoliła na odtworzenie w pełnym zakresie działalności wojskowej służby zdrowia we Lwowie w okresie międzywojennym. Za słuszne należy uznać stwierdzenie Autora, że VI Okręg Korpusu Lwów posiadał doskonale zorganizowaną pomoc medyczną dla żołnierzy we wszystkich placówkach otwartego i zamkniętego lecznictwa wojskowego, podlegających 4 Departamentowi Zdrowia Ministerstwa Spraw Wojskowych.

Interesującym zagadnieniem uwzględnionym w pracy jest zwrócenie uwagi na organizowane przez służby weterynaryjne szpitale dla koni. Dbłość o właściwe odżywianie, leczenie i ścisłą selekcję koni miała decydujące znaczenie nie tylko dla żołnierzy lekkiej kawalerii.

Przygotowanie służb sanitarnych, personelu medycznego lekarzy, pielęgniarek i pracowników pomocniczych do warunków wojennych stanowi treść ostatniego, ciekawie napisanego rozdz. 6.

Pogarszająca się w Europie w latach 30 XX wieku, sytuacja polityczna była zapowiedzią zmian w wojskowej służbie zdrowia.

Wraz z ogłoszeniem mobilizacji uległy zmianie dotychczasowe zasady funkcjonowania służb medycznych. Wojskowej służbie zdrowia podlegały wszystkie znajdujące się na danym obszarze placówki lecznicze, personel medyczny, służby sanitarne i weterynaryjne.

Główne decyzje dotyczące zwiększenia liczby personelu, usprawnienia działalności

nadzoru sanitarnego i higienicznego, zwiększenia zaopatrzenia farmaceutycznego oraz szczepień ochronnych żołnierzy, podejmowane były przez Szefa sanitarnego VI Okręgu Korpusu Lwów.

Organizacja i przygotowanie wojskowej służby zdrowia do zadań w warunkach wojennych były zgodne z ustalonymi w 1926 r. operacyjnymi planami etapowymi.

Podsumowując treści poszczególnych rozdziałów, na wysoką ocenę zasługują opracowane z wielką starannością materiały statystyczne prezentowane w 60 tabelach. Część opisową wzbogacają również 4 schematy, 20 rycin i 18 fotografii w większości z prywatnych zbiorów Autora.

W zakończeniu pracy Doktorant omówił zakresy podjętych analiz naukowych, udzielił wyczerpujących odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Zaletą rozprawy jest zwrócenie uwagi na mniej znane fakty historyczne, oraz uwzględnienie przy omawianiu sytuacji sanitarnej i zdrowotnej uwarunkowań politycznych, społecznych i gospodarczych w początkowym i późniejszym okresie dziejów miasta Lwowa.

Oprócz niezaprzeczalnych walorów naukowych, z obowiązku recenzenta pragnę zwrócić uwagę na znajdujące się w pracy powtórzenia m.in. dotyczące epidemiologii i weterynarii a także na brak w bibliografii alfabetycznego spisu nazwisk.

Wykazane w recenzji przeoczenia lub nieścisłości nie podważają wartości merytorycznej rozprawy, jej walorów poznawczych. Ich celem jest wyjaśnienie pewnych wątpliwości i prawidłowe przygotowanie do druku.

Przedstawiona do recenzji dysertacja jest poprawna pod względem konstrukcji i stylistyki, zasługuje na wyróżnienie i publikację w formie książki.

Recenzowana rozprawa doktorska upoważnia do stwierdzenia, że spełnia warunki pracy naukowej na stopień doktora nauk medycznych.

W związku z powyższym zwracam się do Pana Dziekana i Wysokiej Rady Wydziału Wojskowo-Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi o dopuszczenie Pana kpt. lek. Pawła Klocka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Łódź, dn. 15 listopada 2019 r.

Prof. dr hab. Jolanta Sadowska

